

STOLPERSTEINE:

La creació d'una web per als oblidats.

Mar Cortilla Ribas
2ⁿ de Batxillerat B
Tutor: Benjamí Benedict Badias
Curs 2019-2020

Nota:

Aquest dossier és un informe demanat per l'Institut de Sentmenat i és un breu resum del Treball de Recerca complet fet en format web. On s'hi troben treballades les vuitanta-quatre biografies de la gent del Vallès Occidental morta als camps d'extermini nazi. El link d'aquesta pàgina web és: <https://tdrmarcortilla.wixsite.com/victimervallesocc>

Agraïments:

Un fort agraïment al meu tutor Benjamí Benedicto per totes les eines, els ànims i el temps que em vas oferir. També em cal donar mil gràcies a tots els col·laboradors entrevistats entre els quals: Manel Márquez, professor i especialista sobre la deportació terrassenca, Ernest Gallart, professor i investigador sobre els castellarencs a Mauthausen, Sílvia Saiz, arxivera de Castellar del Vallès, Alícia Garcia, arxivera de l' Ajuntament de Polinyà, Txema Romero, director del Museu de Cerdanyola, Monica, Balcells Rivera, de l'Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda, Loreley Bertran, de l'Ajuntament de Sant Cugat i el servei de cultura de l'Ajuntament de Sabadell.

Índex:

1. Introducció.....	Pàg. 1
1.1 Presentació del problema.....	Pàg. 1
1.2 Antecedents.....	Pàg. 2
1.3 Objectius de la investigació.....	Pàg. 2
1.4 Conceptes bàsics.....	Pàg. 3
2. Nucli del treball.....	Pàg. 4
2.1 Metodologia.....	Pàg. 4
2.2 Contextualització.....	Pàg. 5
2.3 Recorregut de les víctimes.....	Pàg. 5
2.4 Camps d'extermini.....	Pàg. 6
2.5 La vida als camps.....	Pàg. 7
2.6 Xifres.....	Pàg. 8
2.7 Anàlisi.....	Pàg. 9
2.7.1. A partir del sexe.....	Pàg. 9
2.7.2 A partir de la localitat de naixement.....	Pàg. 10
2.7.3 A partir de les idees polítiques.....	Pàg. 10
2.7.4 A partir de l'edat de defunció.....	Pàg. 11
2.7.5 A partir de l'ofici.....	Pàg. 11
2.8 Recuperació de la memòria història.....	Pàg. 12
2.8.1 Montserrat Roig.....	Pàg. 12
2.8.2 Amical Mauthausen.....	Pàg. 12
2.8.3 El memorial democràtic.....	Pàg. 12
2.8.4 Consultes als ajuntaments.....	Pàg. 13
2.8.5 Iniciatives civils.....	Pàg. 14
3. Conclusions.....	Pàg. 14
3.1 Sobre els deportats.....	Pàg. 14
3.2 Sobre la memòria històrica.....	Pàg. 15
3.3 Sobre la recerca.....	Pàg. 16
3.4 Sobre la hipòtesi.....	Pàg. 16
4. Bibliografia.....	Pàg. 18
5. Webgrafia.....	Pàg. 19

Introducció

1.1 Presentació del problema:

L'objectiu d'aquesta investigació és poder demostrar i, alhora, divulgar l'existència i veracitat dels *Stolpersteine* de les víctimes mortals dels camps d'extermini nazi empadronats al Vallès Occidental l'any 1936. En altres paraules, la meua hipòtesi és que és necessari crear més *Stolpersteine* al Vallès Occidental i modificar o actualitzar la informació dels presents. La memòria històrica ens permet no oblidar mai el passat, aprendre dels seus errors i evitar cometre els mateixos en el futur. És extremadament fàcil oblidar aquells que ja no hi són i tenim tendència a fer-ho. Així que vaig adonar-me que calia invertir temps a investigar i ajudar a recordar a aquells que són gairebé oblidats.

La següent investigació es basa en moltes fonts d'informació, començant per la bibliografia (iniciada personalment a partir de la lectura de Roig M. *Els catalans als camps nazis*, Grup62. Barcelona, 1977) i monografies locals; en aquest sentit volem destacar que existeixen llibres d'història sobre Sant Llorenç Savall, de Castellar del Vallès (cal deixar constància de l'enorme investigació des de l'Arxiu Municipal sobre el tema concentracionari), també, evidentment, de Sabadell i Terrassa hem trobat moltes fonts bibliogràfiques d'informació i també n'hi ha alguns exemples a Montcada, Ripollet, web Sant Cugat, Rubí, però d'altres encara falta la empenta d'investigar-ho.

En segon lloc, busquem la infinita quantitat de pàgines web, sovint amb dades contradictòries i, per últim, ens agradaria poder arribar al testimoni local. La metodologia utilitzada per aquest treball de recerca era bastant acotada. Considerem les víctimes mortals del Vallès Occidental només aquelles que consten com a empadronades al registre de l'any 1936. Aquesta mesura era essencial per controlar la magnitud del treball. Però a l'hora de posar un límit va resultar que no podíem commemorar a tants deportats com m'hauria agradat. És a dir, a aquells que van néixer a un municipi del Vallès Occidental però no vivien allà en el moment del registre o que no van morir en un camp nazi perquè els *Stolpersteine* commemoren a les víctimes mortals, però també a les supervivents. Les xifres sempre són relatives i a moltes localitats hi ha un llistat de persones desaparegudes a l'exili, que podrien formar part d'allò que van anomenar "nit i

boira", és a dir, els que entraren a les càmeres de gas sense cap documentació, per exemple, al nostre poble Sentmenat quan els alumnes de l'Institut van fer el treball sobre la Guerra Civil, vam veure que es van perdre la pista a la frontera de dos exiliats sentmenatencs.

1.2 Antecedents:

El dia 25 de desembre de 2007 va quedar aprovada la Llei de la Memòria Històrica a Espanya:

"La presente Ley tiene por objeto reconocer y ampliar derechos a favor de quienes padecieron persecución o violencia, por razones políticas, ideológicas, o de creencia religiosa, durante la Guerra Civil y la Dictadura, promover su reparación moral y la recuperación de su memoria personal y familiar, y adoptar medidas complementarias destinadas a suprimir elementos de división entre los ciudadanos, todo ello con el fin de fomentar la cohesión y solidaridad entre las diversas generaciones de españoles en torno a los principios, valores y libertades constitucionales."

Article 1, Llei n°27/2007

1.3 Objectiu de la investigació:

A partir d'aquesta recerca espero poder respondre aquestes preguntes:

Perquè és necessari l'existència de *Stolpersteine*?

Quins *Stolpersteine* existeixen al Vallès Occidental?

Quins habitants del Vallès Occidental van morir a camps d'extermini nazi?

Quines poblacions tenen habitants empadronats morts en un camp d'extermini nazi?

D'aquestes poblacions, quines en tenen un *Stolperstein*?

Què els va portar fins als camps d'extermini?

Per altra banda, com que el treball en si denuncia l'oblit, tota la informació recollida i les conclusions seran publicades en una pàgina web. Aquesta pàgina web té una doble intenció. Primerament fer un memorial i seguidament permetre que qualsevol cibernauta sigui capaç d'informar-se, utilitzar la recollida de biografies com a base

d'informació i servei, aportar noves dades, debatre les meves conclusions i fins i tot, animar-se a crear una pàgina similar centrada en el seu territori (Com en el meu cas la proposta de web està inspirada en www.memoria.cat una pàgina web creada per l'Associació de Memòria i Història de Manresa.). Un treball fet de manera convencional resta en un racó d'una biblioteca d'institut, on els darrers deu anys no ha passat ningú a consultar-los. D'aquesta manera, pot tenir major divulgació i em motiva el fet que aquest projecte tingui una vida externa de les parets de l'institut. La pàgina web està subdividida en seccions. En el primer apartat es pot accedir a la contextualització i als conceptes bàsics que podrien ser d'utilitat per entendre el treball. A continuació trobareu les dades i biografies que he reunit d'aquestes víctimes organitzades per municipis. Al següent apartat podeu trobar les anàlisis i el nucli del treball i finalment les conclusions del treball, el contacte i la bibliografia web.

1.4 Conceptes bàsics:

Stolpersteine:

Els Stolpersteine són unes plaques memorials quadrades i daurades de 10x10 centímetres. Contenen la informació d'una víctima del nazisme: el seu nom complet, el lloc i el dia de naixement i el lloc i el dia de defunció i dades de deportació. És a dir, les dades essencials que els historiadors han pogut recollir i encabir en una plaqueta perquè el vianant s'aturi i dediqui uns segons del seu dia en la víctima. Es poden trobar a la vorera, situades al lloc on va viure o treballar la víctima. L'artista alemany Gunter Deming va iniciar aquest projecte l'any 1992 a Colòmbia amb la intenció d'homenatjar a les víctimes del règim nazi, en aquell cas, d'ètnia gitana relacionades amb la ciutat. Aquesta iniciativa es va estendre per Europa, (existint avui en dia més de setanta mil Stolpersteine a més de vint-i-quatre països) i iniciant-se a Espanya a Navàs l'any 2015 i va anar arribant a altres indrets de Catalunya (a llocs com ara Manresa, Sabadell o Tarragona).¹

1. https://www.eldiario.es/cultura/Stolpersteine-Espana-homenajea-victimas-franquismo_0_847615706.html
<https://ca.wikipedia.org/wiki/Stolpersteine>

el dia 03-08-2019

Camps d'extermini:

A diferència del camp de concentració que s'utilitzava per a la reclusió i centre de treball de persones reconegudes com a enemigues del règim nazi (grups religiosos, ètnies, presoners de guerra, homosexuals, etc.), els camps d'extermini eren utilitzats per assassinar en massa com a darrera fase de la Solució Final del Problema Jueu.²

2. Nucli del treball:

2.1 Metodologia

La metodologia utilitzada per aquest treball de recerca era bastant acotada. Considerem les víctimes mortals del Vallès Occidental només aquelles que consten com a empadronades al registre de l'any 1936. Aquesta mesura era essencial per controlar la magnitud del treball. Però a l'hora de posar un límit va resultar que no podíem commemorar a altra gent. Un exemple és el cas de Santa Perpètua de Mogoda. No va ser difícil trobar dades, ja que existeix un institut a Santa Perpètua, precisament, dedicat a dos deportats assassinats en camps nazis, nascuts allà. El problema era que aquests no vivien al poble al moment del registre i per tant no complien els requisits. De totes maneres insisteixo a fer menció a l'institut Rovira Forns que va prendre aquesta admirable iniciativa commemorativa. A la seva pàgina web (<http://www.rovira-forns.cat/>) deixen a l'abast de tothom el motiu del seu nom i una biografia dels dos perpetuencs. Repeteixo que aquests són només dos exemples d'una llarga llista.

Dels municipis del Vallès Occidental (Badia del Vallès, Barberà del Vallès, Castellar del Vallès, Castellbisbal, Cerdanyola del Vallès, Gallifa, Matadepera, Montcada, Palau-solità i Plegamans, Polinyà, Rellinars, Ripollet, Rubí, Sabadell, Sant Cugat del Vallès, Sant Llorenç Savall, Sant Quirze del Vallès, Santa Perpètua de Mogoda, Sentmenat, Terrassa, Ullastrell, Vacarisses i Viladecavalls) existeixen evidències de víctimes mortals a: Castellar del Vallès, Palau-solità i Plegamans, Ripollet, Rubí, Sabadell, Sant Cugat del Vallès, Sant Llorenç Savall, Santa Perpètua de Mogoda,

² https://ca.wikipedia.org/wiki/Camp_d%27extermini
https://ca.wikipedia.org/wiki/Camp_de_concentraci%C3%B3
<https://encyclopedia.ushmm.org/content/es/article/killing-centers-an-overview>

el dia 30-07-19

Terrassa. D'aquest llistat només Castellar del Vallès i Sabadell tenen *Stolpersteine*.

2.2 Contextualització:

Podem dir que tota aquesta història comença a la Guerra Civil espanyola i s'insereix dins del bàndol republicà quan amb la derrota de la batalla de l'Ebre el novembre del 1938, centenars de milers de soldats vençuts van quedar a Catalunya i es dividia l'exèrcit de la 2a República espanyola en dues zones. Quan al desembre les tropes nacionals atacaren Tarragona la història és la d'un constant fugir cap a la frontera francesa des dels Pirineus que és travessat per un contingent de 500.000 republicans a inicis de febrer del 1939. Catalunya quedava al poder de les tropes franquistes i les platges franceses s'omplien amb improvisats camps de refugiats de republicans espanyols. El primer considerat camp de concentració va ser Argelers, després Sant Cebrià, Vernet, Barcarès, fins a deu comptabilitzats. El juliol de 1939 esclata la 2a Guerra Mundial i els francesos entren en guerra contra els alemanys amb una important població republicana espanyola (on destaca el gruix de catalans) en camps de concentració al Rosselló.³

2.3 Recorregut de les víctimes:

A partir de les dades recollides i estudis anteriors podem classificar els deportats assassinats en dos grups. El grup majoritari que arriba i mor al camp nazi de 1940-1942 i el que hi arriba i mor entre 1942 i 1945.

D'aquest primer grup formen part aquells que van exiliar-se després de la guerra civil i van anar a parar a diferents camps de presoners francesos (com ara Argelers). En aquests camps s'hi tancaven els refugiats que fugien del franquisme i la condemna que els portava Espanya. Allà van estar fins que les autoritats franceses van adonar-se que aquells presoners els podien resultar d'utilitat com a mà d'obra i els van proposar reclutar-los a l'exercit. La major part, farts de les condicions d'aquells camps de confinament van acceptar i van unir-se a les Companyies de Treballadors Estrangers fins que els nazis els van capturar, a una part, a la primavera de 1940 i

3 Benedicto B. i Tresserras F. (2002). *Joan Escuer: Biografia d'un deportat a Dachau* (1ra edició). Barcelona: Viena Edicions.

Vilar P. (1986). *Historia de España* (23a edició) Barcelona: Editorial Crítica. Grupo editorial Grijalbo.

els van fer presoners. Els van internar en els *Stalags*, camps de presoners de guerra del Reich. Com a presoners de guerra, en un principi, el tracte rebut era millor que la resta de detinguts i gaudien del privilegi de poder comunicar-se amb les famílies. És gràcies a aquestes cartes que les famílies han deixat a la disposició dels arxius que podem conèixer la situació en què es trobaven i, per tant, podem recollir les dades més exactes. Molts no van restar a un sol *Stalag* sinó que van ser traslladades a altres. Tanmateix, totes al cap d'uns mesos eren portades a un camp de concentració o extermini, normalment Mauthausen. Allà durant el 1940 al 1942 van morir per assassinat directe, esgotament o malaltia.

L'itinerari del segon grup és més imprecís i desconegut. Es tracta d'aquells que després de ser tancats als camps francesos o no van unir-se a les Companyies de Treballadors Estrangers per fer de mà d'obra o van tenir la fortuna de no ser detinguts i, alguns, van dedicar-se a impedir l'ocupació alemanya. Finalment, alguns, també van ser capturats pels nazis o per la policia francesa. Aleshores, o bé, van ser enviats seguidament a un camp de concentració o d'extermini, o bé abans van ser obligats a fer de mà d'obra per infraestructures.

En el cas del Vallès Occidental cal dir que de la primera ruta, és a dir, primer en el camp de concentració d'Argelers i després van anar a parar a Mauthausen i en alguns casos traslladats posteriorment a Gusen tenim la majoria dels investigats. Però, ens apareixen alguns exemples de la segona ruta, és a dir, a partir de 1943, exemples de resistents com ara: Buchenwald, Auschwitz i Dachau.⁴

2.4 Camps d'extermini

Els republicans deportats estudiats van morir en quatre camps:

Mauthausen: va estar actiu de 1938 a 1945. Es calcula que aproximadament van ser deportats a Mauthausen més de 190,000 persones. Tenia una de les més elevades mortalitats de tots els camps de concentració. De les més de quaranta nacionalitats

4 http://premisrecerca.uvic.cat/sites/default/files/webform/628b6441cffaea3d3f264500e299a3b190597c00_Mem%C3%B2ria%20TR%20Vr%20CAT%20UVic.pdf el dia 13-10-19
Benedicto B. i Tresserras F. (2002). *Joan Escuer: Biografia d'un deportat a Dachau* (1ra edició). Barcelona: Viena Edicions.

que van passar pels camps, destaquen sobretot presos de Polònia, la Unió Soviètica i Hongria. A partir del març de 1944 les possibilitats de sobreviure al camp van decaure, ja que molts subcamps van tancar i van arribar gran quantitat de presos a la vegada. El camp tenia un centre d'execució anomenat Castell d'Hartheim i diversos subcamps, en el que destaca Gusen.

Gusen: va estar actiu de 1940 a 1945. Es calcula que hi van morir entre 122.000 i 320.000 interns. Aquest subcamp autònom estava situat a cinc quilòmetres de Mauthausen. Alguns presoners de Mauthausen van creure que traslladant-se a Gusen tindrien més possibilitats, però allà les condicions eren pitjors. D'entre tots els camps destacaven especialment els treballs forçosos. Era considerat un camp de no retorn i la majoria moria en tres mesos. L'any 1944 s'amplià i apareix Gusen I i Gusen II. Les epidèmies es van descontrolar i fins i tot alguns SS van perdre la vida.

Dachau: va estar actiu de 1933 a 1945 i hi van passar més de 200,000 presoners de gran varietat d'ètnies i nacionalitats. S'hi distingeixen quatre categories de presos: els polítics (opositors al règim nazi), els «no-aris» (sobretot jueus i gitanos), delinqüents i els antisocials (rodamons, testimonis de Jehovà, homosexuals, etc.).

Auschwitz: Situat als afores d'Oświęcim (Polònia). Va estar actiu entre 1940 i 1945. En cinc anys hi van morir aproximadament 1,300,000 reclusos. A partir de 1942 el que havia de ser un camp de reclusió va convertir-se en un camp d'extermini a causa de la gran quantitat d'execucions. Van existir 47 subcamps d'aquest.⁵

2.5 La vida als camps

La rutina diària als camps d'extermini i concentració depenia de la situació del camp, l'època de l'any. Si la situació al camp era bona, també s'hi realitzaven activitats culturals i tallers. Però, sobretot, es realitzava una duríssima jornada de treball, ja

⁵ <https://www.mauthausen-memorial.org/es>

<http://deportados.es/hechos-gusen>

<http://www.memoriales.net/topographie/Austria/gusen.htm>

http://auschwitz.org/gfx/auschwitz/userfiles/auschwitz/historia_terazniejszosc/auschwitz_historia_i_terazniejszo_sc_wer_hiszpanska_2010.pdf

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Auschwitz>

<https://listas.20minutos.es/lista/campos-de-concentracion-y-de-muerte-nazis-344625/>

el dia 08-10-19

que utilitzaven els interns com a mà d'obra esclava, construint majoritàriament infraestructures normalment amb instrument deficients per a dur-les a terme. Destacava una dieta miserable entre 600 i 1000 calories. En molts casos la comunicació amb família encara era permesa amb la condició que no s'explicaria res en referència a la seva vida al camp. En cas de no complir ordres de les SS els presoners rebien càstigs i pallisses duríssimes.

Les morts al camp es poden classificar de tres maneres. L'assassinat directe: el duia a terme un SS, ja fos a cops, a tirs, mitjançant injeccions, congelació, o per gas (cambres de gas, camions, etc.), fins i tot experiments. La segona manera era per esgotament en el treball. Finalment s'agruparia tot el que significa les pèssimes condicions del camp: falta d'aliment, una vestimenta insuficient, epidèmies per manca d'atenció mèdica i higiene nefasta.⁶

2.6 Xifres

Es calcula que 9.328 espanyols van ser reclosos a camps de concentració nazi. D'aquest van morir segons els estudis 5.185, D'aquest grup existeixen estudis que defensen que com a mínim 2000 eren catalans (tot i que n'hi ha que diuen que la xifra s'aproxima més aviat als 3000). Així doncs si considerem que la mortalitat era del 59% podem suposar que van morir aproximadament 1250 catalans en camps d'extermini nazi. Segons la informació recopilada per fer aquesta pàgina web es pot afirmar que vuitanta-dos habitants del Vallès Occidental estan inclosos.⁷

A aquests càlculs s'ha d'afegir que es basen en investigacions i estudis realitzats a través de la informació recopilada dels documents nazis i un seguit de suposicions. Per tant aquestes dades són inexactes perquè no podrem saber mai exactament que va passar amb els desapareguts i les seves vides restaran desgraciadament com a

6 http://premisrecerca.uvic.cat/sites/default/files/webform/628b6441cffaea3d3f264500e299a3b190597c00_Mem%C3%B2ria%20TR%20Vr2%20CAT%20UVic.pdf el dia 13-10-19

Benedicto B. i Tresserras F. (2002). *Joan Escuer: Biografia d'un deportat a Dachau* (1ra edició). Barcelona: Viena Edicions.

7 <http://directe.larepublica.cat/noticia/12035/un-estudi-xifra-en-2.000-el-nombre-de-catalans-deportats-als-camps-nazis-12035>

<http://deportados.es/hechos-espanoles-deportados>

<https://sites.google.com/site/ifornazi/els-catalans-en-els-camps-de-concentracio>

El dia 03-08-19

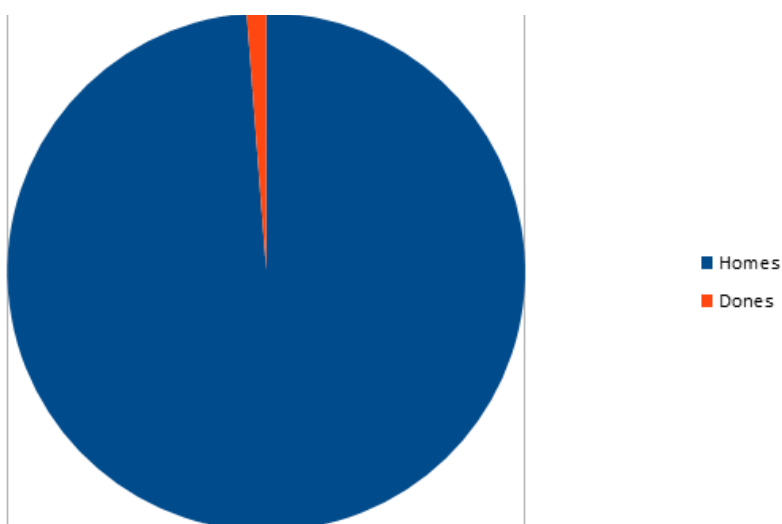
un misteri.

2.7 Anàlisi:

Un cop recopilades les dades en les biografies de la pàgina web les he organitzat en unes taules de dades incloses a l'apartat «Taules de dades» d'«Anàlisi».

A partir de les taules de dades he procedit a la creació d'unes gràfiques i he fet una anàlisi de cadascuna d'elles.

2.7.1. A partir del sexe:

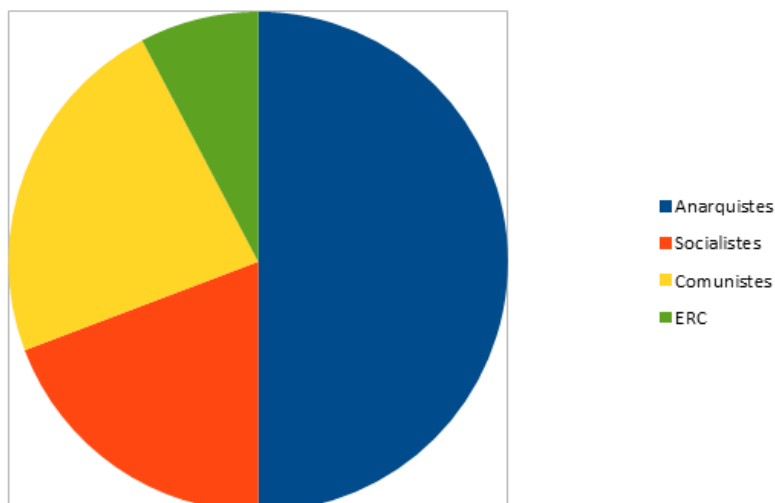
Apareix només un cas de dona del Vallès Occidental que morís en un camp nazi. Es tracta d'Eugenia Reimunda Levy de Montcada, morta a Auschwitz, per desgràcia no tenim masses dades d'ella.

2.7.2 A partir de la localitat de naixement:

Pel que fa al lloc de naixement podem comprovar que gairebé un terç provenia de fora de Catalunya destaquen almeriencs, murcians però també valencians i aragonesos. La major part de la migració va ser deguda a la mà d'obra necessitada per construir el primer metro i a l'Exposició de 1929. També tenim catalans arribats al Vallès Occidental, sobretot a Sabadell i Terrassa per la industrialització tèxtil.

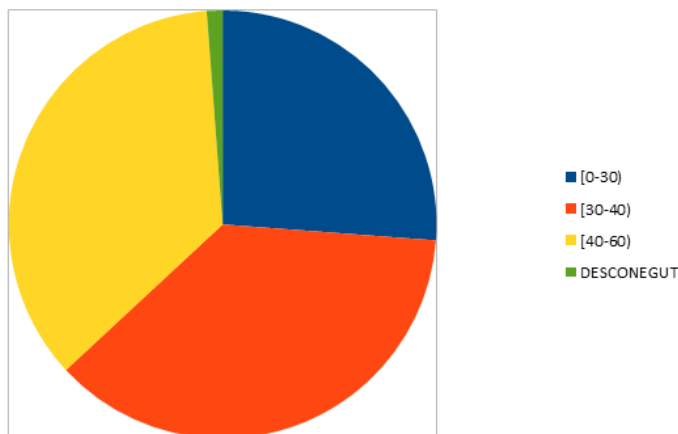
2.7.3 A partir de les idees polítiques:

Per fer aquesta gràfica només s'han utilitzat les tendències polítiques conegudes dels estudiats. Però la ideologia de la majoria és desconeguda. La raó més òbvia és que quan els republicans arribaven als camps no donaven aquesta informació com a mesura de supervivència. La informació que he trobat ha estat gràcies a les

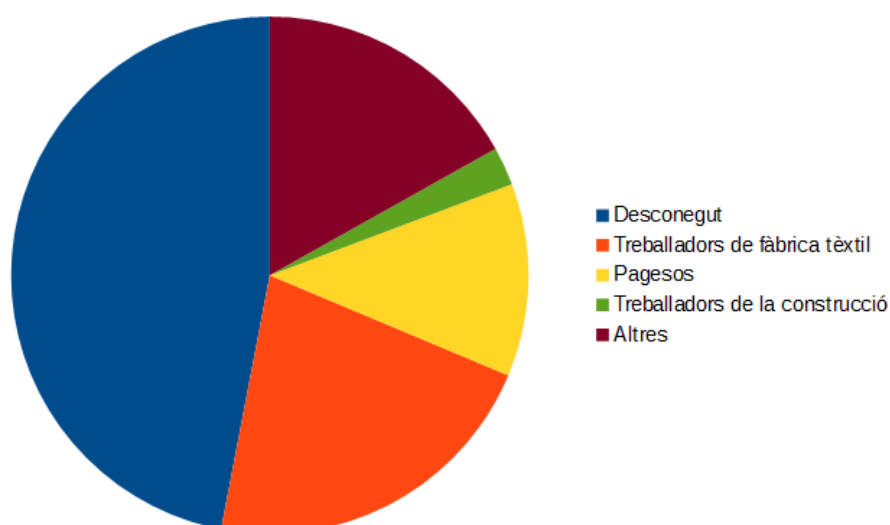
investigacions anteriors que han fet els historiadors locals.

2.7.4 A partir de l'edat de defunció:

En aquest cas fer una anàlisi és molt arriscat a causa de la gran quantitat d'excepcions. Així que no podríem assegurar que la teoria que la gent jove acostumava a sobreviure més temps, ja que tenien més capacitat física, és exacte. Per altra banda, és bastant notable la falta d'exiliats de més de seixanta anys, ja que la majoria, no es va exiliar.

2.7.5 A partir de l'ofici:

Per desgràcia, desconeixem l'ofici de quasi la meitat de les víctimes estudiades. Amb les dades que tenim podem destacar la quantitat de treballadors de fàbriques tèxtils que s'agrupaven a Sabadell i Terrassa.

2.8 Recuperació de la memòria història

Només aquest estiu l'Estat Espanyol ha fet el llistat definitiu de les víctimes de Mauthausen⁸. També s'ha commemorat el tren de l'Agost del 1940⁹ on figuren habitants del Vallès Occidental i s'han fet diversos homenatges de l'última catalana de Ravensbrück, Conxita Grangé¹⁰.

2.8.1 Montserrat Roig:

Va ser una periodista i escriptora barcelonina, es tracta de l'autora del llibre *Els catalans als camps nazis*, de 1977. Aquest suposa una obra clau en la recerca de la història dels deportats catalans. Va permetre que la diàspora, fins aleshores pràcticament ignorada, d'aproximadament 10,000 republicans espanyols enviats a camps de concentració nazi sortís a la llum.¹¹

2.8.2 Amical Mauthausen:

Es tracta d'una associació fundada l'any 1962 que agrupa als exdeportats republicans dels camps de concentració nazis, així com els familiars i amics, tant dels supervivents com dels deportats assassinats als camps. La seva seu es troba a Barcelona. El seu objectiu és treballar a favor de la memòria de totes aquelles persones que van viure i lluitar la Guerra Civil abans de travessar la frontera francesa amí a l'exili i que més tard van ser deportats als camps nazis.¹²

2.8.3 El Memorial Democràtic:

Es tracta d'una institució pública de la Generalitat de Catalunya fundada l'any 2007. Té l'objectiu de conservar la memòria democràtica a Catalunya de la Segona

8 [https://www.boe.es/eli/es/res/2019/04/29/\(1\)](https://www.boe.es/eli/es/res/2019/04/29/(1)) el dia 06-09-2019

9 <https://www.ccma.cat/tv3/proxima-estacio/proxima-estacio-un-viatge-imprevisible-en-ferrocarril/noticia/2938381/> el dia 06-09-2019

10 <https://www.naciodigital.cat/noticia/186358/mor/conxita/grange/ultima/supervivent/catalana/ravensbruck> el dia 30-08-2019

11 https://ca.wikipedia.org/wiki/Montserrat_Roig_i_Fransitorra el dia 09-10-2019

<https://blocpavellorepublica.ub.edu/2019/01/25/els-catalans-als-camps-nazis/> el dia 23-08-2019

12 <https://amical-mauthausen.org/ca/> el dia 23-08-2019

República, la Generalitat republicana, la Guerra Civil, la dictadura franquista l'exili i la deportació.

Ofereix atenció a les víctimes i els seus familiars, fa una recerca de persones desaparegudes i ex-presos i de fosses comunes, un programa d'identificació genètica de desapareguts i assessorament jurídic i històric.

Darrerament ha iniciat una investigació anomenada El Cost humà de la Guerra Civil que pretén omplir el buit historiogràfic sobre els morts a Catalunya durant la Guerra Civil. Amb la informació trobada han creat una base de dades d'accés públic.¹³

2.8.4 Consultes als ajuntaments:

Cercant la biografia apareixien informacions contradictòries, buits i noves preguntes. L'exemple més clar era Sabadell. Segons la informació que havia recollit 38 sabadellencs havien sigut víctimes mortals del nazisme però només 23 tenien *Stolpersteine*. Així doncs, havia recollit malament jo les dades o l'ajuntament havia decidit només commemorar aquells amb cognoms de la «A» a la «M». Així doncs no em va quedar cap més remei que consultar amb l'Ajuntament. El servei de cultura, diligentment, em va escriure per aclarir els meus dubtes. Es tractava d'un projecte de dues fases que es preveu completar pròximament, però sense data definida, ja que entre altres factors depèn de la capacitat de producció del taller de Gunter Demnig. També em van recordar que col·laboraven amb l'Amical Mauthausen en trobades i tallers.

Vaig posar-me en contacte amb l'arxivera de Polinyà que va consultar amb els arxius de Montcada i Reixac i Palau-solità i Plegamans que van confirmar la falta de dades que tenen.

Txema Romero, director del Museu d'Art de Cerdanyola, va explicar-me que s'havien posat en contacte amb el Memorial Democràtic per tal de posar un *Stolpersteine* dedicada a l'artista noucentista Manuel Cano de Castro, membre de la colònia d'artistes de Cerdanyola i empresonat en un camp de concentració durant l'ocupació francesa.

L'ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda va comunicar-me que ja havien realitzat la petició al Memorial Democràtic i que esperaven resposta.

13 <http://memoria.gencat.cat/ca/inici/> el dia 26-10-2019

https://ca.wikipedia.org/wiki/Memorial_Democr%C3%A0tic_de_Catalunya el dia 27-09-2019

L'ajuntament de Sant Cugat estudia la idea i em van explicar que duien a terme diversos homenatges vers els santcugatencs deportats a partir del Monestir de Sant Cugat (lloc on se situa la seu del Museu de la ciutat, i des d'on es coordinen les activitats de Memòria Històrica)

Castellar del Vallès la seva arxivera, Sílvia Saiz va oferir tota la seva ajuda, i que han fet una gran investigació sobre les víctimes i és l'únic municipi del Vallès Occidental que té posats tots els *Stolpersteine*, tot i que en un lloc cèntric i no a la porta de les cases on van néixer per les dificultats dels canvis estructurals urbanístics.

Dels ajuntaments restants, encara no he rebut resposta. En el cas de rebre alguna i, per tant, es demostrés que no m'estaven evitant sinó que es tractava de la quantitat de feina i reclamacions que tenen, seran explicades a la pàgina web.

2.8.5 Iniciatives civils:

Un dels factors imprescindibles per a la preservació de la Memòria Històrica és la participació civil. Els familiars comparteixen la informació que els hi va fer arribar el deportat, investiguen personalment i col·laboren amb la seva commemoració. Un exemple destacable dins del Vallès Occidental és Àlex Cirera, el nét de Fèlix Izquierdo García. Es tracta d'un gran aficionat al ciclisme que va decidir recórrer en bicicleta els dos mil cinc-cents quilòmetres que separen Terrassa de Gusen i que té la intenció de documentar el seu trajecte.¹⁴

3. Conclusions:

3.1 Sobre els deportats:

Caldria emfatitzar que cadascun dels deportats té una història única i unes vivències diferents. Així i tot, a partir de l'anàlisi de les biografies, trobem trets generals entre els estudiats a partir dels quals sorgeix un perfil. Es tracta d'una gran majoria de barons d'origen humil, nascuts al municipi, catalans de zones rurals o de la resta de l'Estat, sobretot Múrcia i Almeria, que emigren per a buscar feina. Gairebé tots afiliats a un partit polític com era recomanable i quasi obligatori si no volies semblar sospitós a la Guerra Civil de tenir idees feixistes a la zona republicana. Per tant,

14 https://www.ara.cat/cultura/bicicleta-fins-Mauthausen_0_2250974926.html el dia 06/11/2019

totes les ideologies eren esquerranes i com a tal van lluitar amb el bàndol republicà l'any 1936. Eren membres d'Esquerra Republicana i de sindicats anarquistes, socialistes i comunistes. Eren joves i adults d'edats molt diverses, però que no superaven mai els seixanta anys. Destaca la quantitat de treballadors de fàbriques tèxtils i professions no qualificades. Malgrat que el recorregut de cada un d'ells era diferent podem diferenciar dos grups segons la via d'arribada al camp d'extermini. El grup majoritari que es troba mort al camp nazi de 1940-1942 i el que hi arriba i mor entre 1942 i 1945. Els primers són els que van unir-se a les Companyies de Treballadors Estrangers per fer de mà d'obra i són als inicis de la 2a Guerra Mundial empresonats pels alemanys sobretot a la Línia Maginot (Sistema de fortificació de la frontera i també anomenades les operacions defensives que lluitaven contra els nazis.¹⁵) i els darrers van ser empresonats els anys posteriors per la seva intervenció a la *Résistance*.

3.2 Sobre la memòria històrica:

Al llarg dels anys s'han dut a terme diverses accions que contribueixen a la memòria dels deportats. Ja sigui per mitjà de diversos poders públics, organitzacions, memorials o ajuntaments.

Actualment el Govern Espanyol dona suport a totes les iniciatives memorials però durant la dictadura franquista fins i tot justificaven les morts. Durant els anys posteriors a la 2a Guerra Mundial tot el que en feia referència es va intentar ocultar i negar. Per tant les investigacions no van començar fins molts anys després. El temps passa i l'encobriment van provocar que encara fos més difícil trobar informació.

Malgrat que se sap menys del que es reconeix i es vol admetre, els arxius, historiadors i organitzacions diverses han fet una gran feina investigant, reclamant i compartint, un gest gràcies al qual tenim la informació descoberta actualment i que, en conseqüència, ha estat el que m'ha permès fer aquest treball. Existeixen també nombroses monografies locals de municipis del Vallès Occidental i iniciatives dels familiars. Un exemple és la plaça Montserrat Roig de Sabadell o l'Institut Rovira Forns de Santa Perpètua de la Mogoda, que va donar nom a dues víctimes mortals del nazisme de la localitat: Josep Rovira i Prats i Projecte Forns i Ninou (que no

15 <https://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0039174.xml> el dia 13-08-2019

s'inclouen al treball perquè no vivien al Vallès Occidental).¹⁶ Tampoc no cal anar massa lluny, a Sentmenat mateix hi ha un monument als deportats als camps d'extermini al Parc de la Riera i la biblioteca de l'Institut dedicada a un sentmenatenc que sobrevisqué a Dachau: Joan Escuer (1914-2010)

Els ajuntaments d'alguns municipis participen en l'oposició de l'oblit de la memòria històrica mitjançant homenatges diversos: organitzen nombrosos actes, construeixen monuments, entre els quals existeixen els *Stolpersteine*. Segons la comunicació que hi he establert amb els ajuntaments puc concloure que la majoria són conscients de l'existència d'aquestes plaques i la importància de denunciar els morts injustament provinents del municipi, però no tots actuen igual. La col·locació dels *Stolpersteine*, per desgràcia, ha estat una feina llarga i complexa i podria afirmar que la Memòria Històrica en general no acostuma a estar a l'ordre del dia. Cal afegir que l'empenta a investigar va lligada a les ideologies al poder. Un partit amb milicians assassinats s'interessarà més i en canvi un d'idees dretanes no ho prioritzarà tant.

L'existència dels *Stolpersteine* és una altra manera de resposta a la gran necessitat de donar visibilitat a aquells que vivien tan a prop nostre temps enrere i que van patir i fins i tot morir a camps de concentració nazi.

3.3 Sobre la recerca:

Per fer la recerca m'he basat en investigacions fetes anteriorment i he recopilat les dades que tenien aquests. M'hauria agradat trobar més dades i fotografies que les obtingudes i consultar més arxius personalment però vaig haver de descartar la idea perquè hauria d'haver-hi dedicat milers d'hores i segurament no hauria trobat massa cosa més, ja que aquesta feina els historiadors ja l'han feta o potser en alguns casos no.

Destaquen les investigacions fetes pels grups polítics que reivindiquen la repressió dels seus afiliats. S'hi pot observar una tendència a trobar més dades en aquells exiliats que tenien familiars a causa de les cartes enviades i la determinació d'aquests per saber el que havia sigut d'ell.

3.4 Sobre la hipòtesi:

Desgraciadament, a través de la recerca s'ha demostrat que la hipòtesi inicial estava mal formulada pel simple fet que no hi ha suficients dades per demostrar-ho. El que

¹⁶ <http://www.rovira-forns.cat/index.php/l-institut/el-nostre-nom> el dia 16-07-2019

sí que es pot evidenciar és que s'ha investigat poc. Malgrat els esforços sovint individuals però també per part dels ajuntaments, arxius, universitats, etc. i sempre reivindicant l'enorme activitat d'Amical Mauthausen, les dades resultants sobre els deportats no són excessives. És una indignitat del món de la historiografia la poca informació que tenim d'aquestes persones.

La tesi final queda dividida en dos corrents contradictoris. Per una banda, la història de les víctimes i la massacre general ha quedat enterrada per culpa de les polítiques repressives feixistes respecte a la divulgació en els quaranta anys de franquisme. Però, fins i tot després el tema, a vegades, ha tendit a minimitzar-se, malgrat que, per altra banda, existeixen les iniciatives que lluiten contra l'oblit i cerquen recuperar la memòria d'aquestes i que mereixen un gran reconeixement.

4. Bibliografia

Bacardit J. i Ramos R. *940 dies. La Guerra Civil a Montcada*. Ajuntament. Montcada i Reixac, 2014

Benedicto B. i Tresserras F. *Joan Escuer: Biografia d'un deportat a Dachau* (1ra edició). Viena Edicions. Barcelona, 2002.

Negreira Verjillos, J. L. *Del somni republicà a la barbàrie franquista: Cerdanyola del Vallès (1936-1952)*. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona. Barcelona, 2006.

Roig M. *Els catalans als camps nazis*, Grup62. Barcelona, 1977

Toran Belver R. *Vida i mort del republicans als camps nazis*. Proa. Barcelona, 2002

Valls J. i Vicens A. *Sant Llorenç Savall, més de mil anys d'història*. Farell. Sant Llorenç Savall, 2014.

Vilar P. . *Historia de España* Editorial Crítica. Grupo editorial Grijalbo. Barcelona, 1986, (23 ed.).

5. Webgrafia

<http://www.rovira-forns.cat/index.php/l-institut/el-nostre-nom> el dia 16-07-2019

<http://directe.larepublica.cat/noticia/12035/un-estudi-xifra-en-2.000-el-nombre-de-catalans-deportats-als-camps-nazis-12035> el dia 16-07-2019

<http://deportados.es/hechos-espanoles-deportados> el dia 16-07-2019

https://ca.wikipedia.org/wiki/Camp_d%27extermini el dia 30-07-19

https://ca.wikipedia.org/wiki/Camp_de_concentraci%C3%B3 el dia 30-07-19

<https://encyclopedia.ushmm.org/content/es/article/killing-centers-an-overview> el dia 30-07-19

<https://sites.google.com/site/infornazi/els-catalans-en-els-camps-de-concentracio> el dia 03-08-19

https://www.eldiario.es/cultura/Stolpersteine-Espana-homenajean-victimas-franquismo_0_847615706.html el dia 03-08-2019

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Stolpersteine> el dia 03-08-2019

<https://www.encyclopedia.cat/EC-GEC-0039174.xml> el dia 13-08-2019

<https://blocpavellorepublica.ub.edu/2019/01/25/els-catalans-als-camps-nazis/> el dia 23-08-2019

<https://amical-mauthausen.org/ca/> el dia 23-08-2019

<https://www.naciodigital.cat/noticia/186358/mor/conxita/grange/ultima/supervivent/catalana/ravensbruck> el dia 30-08-2019

[https://www.boe.es/eli/es/res/2019/04/29/\(1\)](https://www.boe.es/eli/es/res/2019/04/29/(1)) el dia 06-09-2019

<https://www.ccma.cat/tv3/proxima-estacio/proxima-estacio-un-viatge-imprevisible-en-ferrocarril/noticia/2938381/> el dia 06-09-2019

https://ca.wikipedia.org/wiki/Memorial_Democr%C3%A0tic_de_Catalunya el dia 27-09-2019

<https://www.mauthausen-memorial.org/es> el dia 08-10-19

<http://deportados.es/hechos-gusen> el dia 08-10-19

<http://www.memoriales.net/topographie/Austria/gusen.htm> el dia 08-10-19

http://auschwitz.org/gfx/auschwitz/userfiles/auschwitz/historia_terazniejszosc/auschwitz_historia_i_terazniejszosc_wer_hiszpanska_2010.pdf el dia 08-10-19

<https://ca.wikipedia.org/wiki/Auschwitz> el dia 08-10-19

<https://listas.20minutos.es/lista/campos-de-concentracion-y-de-muerte-nazis->

[344625/](#) el dia 08-10-19

https://ca.wikipedia.org/wiki/Montserrat_Roig_i_Fransitorra el dia 09-10-2019

http://premisrecerca.uvic.cat/sites/default/files/webform/628b6441cfaea3d3f264500e299a3b190597c00_Mem%C3%B2ria%20TR%20Vr2%20CAT%20UVic.pdf el dia 13-10-19

http://premisrecerca.uvic.cat/sites/default/files/webform/628b6441cfaea3d3f264500e299a3b190597c00_Mem%C3%B2ria%20TR%20Vr2%20CAT%20UVic.pdf el dia 13-10-19

<http://memoria.gencat.cat/ca/inici/> el dia 26-10-2019

https://www.publico.es/files/article_main/uploads/2017/01/13/5878fe1d62df2.jpg el dia 30-10-2019

<https://encyclopedia.ushmm.org/images/large/8e46b11d-5148-4e46-be09-016fb8a6f41c.jpg.pagespeed.ce.wtrxb1037c.jpg> el dia 30-10-2019

<http://www.rovira-forns.cat/index.php/l-institut/el-nostre-nom> el dia 30-10-2019

<https://db.gsstatic.es/sfAttachPlugin/getCachedCropContent/id/63357> el dia 30-10-2019

<https://www.dotthreadsdotcom.files.wordpress.com/2018/02/cadavers-at-mauthausen-nazi-concentration-camp-1945.jpg> el dia 30-10-2019

http://d279m997dpfwgl.cloudfront.net/wp/2017/12/1229_auschwitz-1000x703.jpg el dia 30-10-2019

Nota: La webgrafia complerta es troba a la pàgina web. Aquí tan sols estan incloses aquelles que s'han fet servir per completar el dossier.